

יום שני

יכוין בקריאת ארבעה פסוקים אלו, שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן, להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

רש"י	תורה	ביאור המקרא
(יז) צָרֹר. כמו זָכֹר (שמות כ ט), שָׁמֹר (דברים ה יג), לשון הוה. עליכם לאייז אותם: (יח) כי צוררים הם לָכֶם וגו' על דבר פעור. שהפקירו צנותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא נוה להשמיד, מפני רות שהיתה עמידה לזאת מהם, כדאמרינן צנא קמא (לח: ב) ויהי אחרי המגפה וגו'. משל	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: יִי צָרֹר אֶת־הַמְּדִינִים וְהַכִּיתֶם אוֹתָם: אֲעִיק יַת מְדִינָאֵי וְתִקְטְלוּן יִתְהוּן: יִי כִי־צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי בַת־נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתָם הַמֶּכֶה בְּיוֹם־הַמִּגְפָּה עַל־דְּבַר פְּעוֹר: אֲרִי מְעִיקִין אֵינֻן לְכוֹן בְּנִכְלִיהוֹן דְּנִכְּלוּ לְכוֹן עַל עֵיסֶק פְּעוֹר וְעַל עֵיסֶק כְּזָבִי בַת רַבָּא דְּמִדִּין אַחֲתְהוֹן דִּי אֶתְקַטִּילַת בְּיוֹמָא דְּמוֹתָנָא עַל עֵיסֶק פְּעוֹר: כּו א וְיִהִי אַחֲרֵי הַמִּגְפָּה פ	צינו לשנוא המדינים נצטוו ישראל לשנוא את המדינים ולהמיתם, כיון שהחטיאו את ישראל בעבודה זרה ובזנות. (יז) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר - וכך אמר לו: (יח) צָרֹר - הָיו שונאים אֶת הַמְּדִינִים, וְהַכִּיתֶם - וְהָרְגוּ אוֹתָם: (יח) כִּי צָרְרִים - מפני ששונאים [ואורבים] היו הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם [-במחשבותיהם הרעות] אֲשֶׁר נִכְּלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוֹר - שזממו להחטיא אתכם בבעל פעור [על ידי הפקרת בנותיהם לזנות], וְעַל דְּבַר כְּזָבִי בַת נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתָם הַמֶּכֶה [-ההרוגה] בְּיוֹם הַמִּגְפָּה שהיתה עַל דְּבַר [-בסיבת] חטאי הזנות ועבודה זרה בַּפְּעוֹר,

שהפקירוה המדינים כדי להכשילכם, ומכך מוכח שאויבים היו לכם:

מנין בני ישראל בערבות מואב

לאחר המגפה שהיתה על דבר פעור, ציוה ה' למנות את ישראל בערבות מואב קודם כניסתם לארץ. בפרק זה נתבאר סדר המנין, משפחות כל שבט ושבת ומנינו, וסך המנין של כל ישראל.

כו (א) וְיִהִי אַחֲרֵי הַמִּגְפָּה שהיתה על דבר פעור ומתו בה ארבעה ועשרים אלף מישאל וכלו בה כל

ביאור רש"י

פירוש 'צורר'	של בעל פְּעוֹר כדי שיעזבכם השי"ת. כמפורש למעלה (פסוקים א-ב) 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב. ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן'. וְאֵת מוֹאָב לֹא צָוָה לְהַשְׁמִיד [אלא להיפך שהזהירם 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' וגו' (דברים כ ט)] אף שגם הם שונאים לישראל על בנותיהם שהיו ראשונות לקלקל עם ישראל, וטעם הדבר, מִכְּפָנֵי רוּת בַת עֵגְלוֹן בן בלק מלך מואב שְׁהִיְתָה עֲתִידָה לְצַאֵת מִהֶם ולהתגייר ולהינשא לבועז, וממנה השתלשלה מלכות בית דוד כמפורש במגילת רות, כְּדִאֲמַרְיָן בְּמַסַּכַת בָּבָא קַמָּא (לח:).
המדינים שונאים את ישראל	מדות נמנו כאן
(יח) כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם וגו' על דבר פְּעוֹר. שונאים הם אתכם, כפי שנוכחתם שְׁמֹרֵב שנאתם הִפְקִירוּ את בְּנוֹתֵיהֶם לְזִנוּת כְּדִי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֵר עבודה זרה	כו (א) וְיִהִי אַחֲרֵי הַמִּגְפָּה וגו'. הרגיש שנצטוו למנותם

ביאור המקרא

מתי מדבר ונותרו רק הראויים לרשת הארץ. ויאמר [-אמר] ה' אל משה ועל ידו אל אלעזר בן אהרן הכהן שמילא מעתה מקום אהרן אביו, לאמר [-וכך אמר]:

תורה

ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן לאמר: והיה בטר מותנא ואמר יי למשה ולאלעזר בר אהרן פהנא למימר:

רש"י

לרועה שנכנסו זאדים לתוך עדרו והרגו זה, והוא מונה אותן לדע מנין הנותרות (תנחומא ד). דבר אחר, כשיאלו ממזכרים ונמסרו למשה נמסרו לו צמנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר לאנו ממזכרים צמנין (טז):

ביאור רש"י

אחרי המגיפה כיון שלאחריה הוצרכו למנין כדי לדעת שלא נחסרו מהמנין העיקרי [-שהוא ששים רבוא], משל למה הדבר דומה, לרועה צאן שנכנסו זאבים לתוף עדרו, והרגו בהן, וכשכלתה הסכנה הוא מונה אותן כדי לידע את מנין הצאן הנותרות (תנחומא ד), ולכן הוזכר ציווי זה בפסוק אחד עם המגיפה. דבר אחר - טעם נוסף מדוע נמנו כאן, שהרי פשיטא ממצריים

ביאור המקרא נביאים (מלכים א' יט ו-ט) רש"י

(ו) ויבט אליהו, והנה מראשתיו - סמוך לראשו מונחת ענת רצפים - עוגה שנאפתה על גחלים וצפחת - צלוחית של מים, ויאכל וישת, וישב וישכב: (ז) וישב מלאך ה' שנית ויגע בו להקיצו, ויאמר המלאך לאליהו, קום אכל שוב, כי רב ממך הדרך: - כי ארוכה היא הדרך שתלך בה, ולא תמצא בה לאכול:

(ח) ויקם אליהו שנית ויאכל וישת, וילך בכת האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד בואו אל ההר אשר נגלה עליו האלהים, הוא הר חרב:

התגלות ה' אל אליהו במערה בהר סיני

(ט) ויבא שם בהר סיני

ויבט והנה מראשתיו ענת רצפים וצפחת מים ויאכל וישת וישב וישכב: ואסתכי והא אסדוהי חררא מעפפא וצלוחיתא דמא ואכל ושתי ותב ושכיב: וישב מלאך יהוה | שנית ויגע בו ויאמר קום אכל כי רב ממך הדרך: ותב מלאכא דיי תננינות וקריב ביה ואמר ליה קום אכול ארי סגי מנך אורחא: ויקם ויאכל וישתה וילך בכת | האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חרב: וקם ואכל ושתי ואזל בחילתא ההיא ארבעין ימין וארבעין לילון עד דאתא לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי לחורב: ויבא שם

ביאור רש"י

(ו) רצפים. 'רצפים' כמו 'רשפים' [רשפי אש], וכלומר עוגה שנאפתה על גבי פחמים [גחלים], וכן מציינו בנבואת ישעיה גחלת בלשון 'רצפה' שנאמר (ישעיה ו) 'ויצף אלי אחר מן השרפים ויבדו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח':

ביאור המקרא
אֵל הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר עִמָּד
בְּהַ מִּשְׁה וַיִּלֶּן שָׁם,
וַהֲנִי דָבָר ה' אֵלָיו,
וַיֹּאמֶר לוֹ, מִה לָּךְ
פֶּה אֵלֶיהוּ וּמְדוּעַ בֹּאת
הֵנָּה:

רש"י
(ט) אֵל הַמַּעֲרָה. הִיא
נִקְרָת לֹר שְׁעֵמֶד זֶה מִשְׁה
(רמב"ם שְׁמוֹת ל"ג כ"ב):
אֶל-הַמַּעֲרָה וַיִּלֶּן שָׁם וַהֲנִי
דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מִה
לָּךְ פֶּה אֵלֶיהוּ: וְעַל תַּמָּן
לְמַעַרְתָּא וּבֵת תַּמָּן וְהָא פִתְגָמָא דִּי עֲמִיָּה וַאֲמַר לִיה מִה
לָּךְ פֶּה אֵלֶיהוּ:

ביאור רש"י

(ט) אֵל הַמַּעֲרָה. מערה זו שבהר סיני היא נקראת צור [מערה החקוקה בבזן] שְׁעֵמֶד זֶה מִשְׁה כשביקש מהקב"ה
'הראני נא את כבודך' (ראה שמות לג כב):

רש"י	כתובים (תהלים מד ד-ז)	ביאור המקרא
אבותינו לא ירשו הארץ בחרבם וכוחם, רק בכח ה', ולכן הושיענו ה' גם עתה בגלות כמו אז, ורק בעזרתך ובשמך נכניע את אויבינו, ולא בכחנו וגבורתנו.		
(ד) פִּי לֹא בְּחֶרֶפֶם יִרְשׁוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הָאָרֶץ, וְזִרְעֵם [-וְכֹחֵם] לֹא הוֹשִׁיעָה לָמוֹ [-לֵהֶם], פִּי [-אֵלָא] הִשְׁוּעָה בָּאָה רַק עַל יְדֵי יְמִינְךָ וְזִרְעֶךָ [-וְכֹחֶךָ] וְעַל יְדֵי הָאֹזֶר הַבָּא מֵאֵת פְּנִיךָ, פִּי רְצִיתָם [-רְצִיתָ בִּישְׂרָאֵל] וּנְלַחֲמָתָם בְּעֹבֹרָם:		
(ה) רְצִיתָם. לְשׁוֹן לְשׁוֹן: (ו) צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. גַּם עֵתָּה: (ז) נָבוֹם קָמִינוּ. נִרְמוֹס וְנִרְפֹּס אֹיְבֵינוּ, לְשׁוֹן מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ (יחזקאל טז ז), פְּזֹזִים נִפְתָּ (משלי כו ז), וְהָיוּ כְּגִבֹרִים בֹּסִים בְּטִיט חוֹצוֹת (זכריה י ה):	ד - פִּי לֹא בְּחֶרֶפֶם יִרְשׁוּ-אֶרֶץ וְזִרְעֵם לֹא-הוֹשִׁיעָה לָמוֹ פִּי יְמִינְךָ וְזִרְעֶךָ וְאֹזֶר פְּנִיךָ פִּי רְצִיתָם: אָרוֹם לֹא בְּגִבּוֹרֶת סִיפְהוֹן יְרִיתוֹ אֶרְעָא וּתְקוּף אֶדְרֻעִיהוֹן לֹא פִרְקָתָ לַהוֹן אָרוֹם יְמִינְךָ וְאֶדְרַע גְּבוּרְתְּךָ וְנִהְיֹר זִיו יִקְרָךְ אָרוֹם כָּל זְמַן דַּעֲסִיקוּ בְּאוֹרֵיתָא אֶתְרַעֲיָתָ בְּהוֹן: ה אֶתְהִי-הוּא מַלְכֵי אֱלֹהִים צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב: אֲנִתְּ הוּא מַלְכֵי אֱלֹהִים בְּעֶדְנָא הָדָא פִּקְד פּוֹרְקָנוֹת דְּבֵית יַעֲקֹב: ו בְּךָ צָרִינוּ נִגְנַח בְּשִׁמְךָ נָבוֹם קָמִינוּ: בְּמִימְךָ מַעֲיָקָנָא נִגְנַח בְּשִׁמְךָ נִכְבוֹשׁ כָּל דְּקִימִין עֲלָנָא: ז פִּי לֹא בְּקִשְׁתִּי אֶבְטָח וְחֶרְפִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי: אָרוֹם לֹא בְּקִשְׁתִּי אֲנָא רַחֲמִין וְסִיפִי לֹא תִפְרוֹק יָתִי:	(ה) ולכן גם עתה בעת הגלות, הלא אֲנִתְּ הוּא מַלְכֵי [-מַלְכֵינוּ] אֱלֹהִים, וכמו שהושעת את אבותינו אז, כן גם עתה צוּה שיבואו יְשׁוּעוֹת לְבֵית יַעֲקֹב: (ז) בְּךָ (בעזרתך) את צָרִינוּ [-אֹיְבֵינוּ] נִגְנַח [-נִכְחָה]. וכשנקרא בְּשִׁמְךָ ה', אֲנִי נָבוֹם [-נִרְמוֹס] את קָמִינוּ [-אֹיְבֵינוּ] הַקִּמִּים עֲלֵינוּ לְרַעָה: (ז) פִּי הלא לֹא בְּקִשְׁתִּי [-בִּכַח הַקֶּשֶׁת] אֶבְטָח לְהִנְצֹל מֵאוֹיְבִי, וְגַם חֶרְפִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי מִיָּדָם, וְרַק בְּעֶזְרָת וּשְׁוַעַת ה' נִצָּח מִהַגְלוֹת:

ביאור רש"י

(ד) רְצִיתָם. הוּא מִלְשׁוֹן רִצּוֹן, כְּלוּמַר רְצִיתָ אוֹתָם: (ה) צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. כֵּשֶׁם שֶׁהוֹשַׁעְתָּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ אַז, 'צוּה' גַּם עֵתָּה שִׁיבּוּאוֹ 'יְשׁוּעוֹת' לְבֵית יַעֲקֹב: (ו) נָבוֹם קָמִינוּ. נִרְמוֹס וְנִרְפֹּס [-נִדְרוֹס] אֶת אֹיְבֵינוּ. וְהוּא מִלְשׁוֹן 'מִתְּבוֹסֶסֶת' [-נִדְרוֹסִת] בְּדָמֶיךָ (יחזקאל טז ז), 'תְּבוֹס' [-תִּרְמוֹס] נִפְתָּ (משלי כו ז), 'וְהָיוּ כְּגִבֹרִים בֹּסִים [-דִּירוֹכִים] בְּטִיט חוֹצוֹת' (זכריה י ה):

רע"ב

משניות (פסחים פ"ז)

רע"ב

(א) כיצד צולין. שפוד של רמון. ולא שאר ענבים, דמפקי מים והוא ליה 'צשל מבושל במים' (שמות יב ט), ורמון לא מפיק מים. ובשפוד של מתכת לא, כדלקמן (משנה ג), דחס מקצתו חס כולו ונללה מחמת שפוד, ורחמנא אמר (שמות יב ט) 'צלי אש' ולא צלי

דבר אחר: במין בשול הוא זה. שמתנשלין בני מעיו לתוכו כנמון הקדרה: תולין חוצה לו. תוחזן בשפוד למעלה מפיו של טלה. והלכה כרבי עקיבא: (ב) אמר רבי צדוק וכו'. ממניחין חסורא וכו' קמני, ואס אסכלא מנוקמת היא כשרה ואמר רבי צדוק וכו'. והלכה כרבי צדוק: נגע הפסח בחרסו של תנור יקלה.

א כיצד צולין את הפסח, מביאין שפוד של רמון, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ונותן את פרעיו ואת פני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בשול הוא זה, אלא תולין חוצה לו: ב אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האספלא. אומר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האספלא. נגע

בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו. נטף מרטבו על החרס וחזר עליו, יטול את מקומו. נטף מרטבו על הסלת, יקמוץ את מקומו: ג סכו בשמן תרומה, אם חבורת פהנים, יאכלו.

ביאור המשנה

פסחים פרק ז

משנה א

נאמר בתורה במצות קרבן הפסח (שמות יב ט) 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על פרעיו ועל קרבו'. כלומר, שאין לבשל את הפסח אלא לצלותו באש, ומשנתנו מבארת אופן צלייתו:

מבררת המשנה, כיצד צולין את קרבן הפסח. מבארת המשנה, מביאין שפוד של עץ רמון, ותוחבו מתוך פיו של השה עד שיצא השפוד מבית נקובתו [פי הטבעת], ומעמיד את השפוד באופן שפיו של השה למטה, ונותן את פרעיו [רגליו מן הברך ולמטה] ואת פני מעיו [איבריו הפנימיים] לתוכו - לתוך גוף השה, משום שנאמר (שמות יב ט) 'צלי אש ראשו על פרעיו ועל קרבו', משמע, שיצלהו כולו כאחד, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, אינו מכניס את כרעיו ובני מעיו לתוכו שהרי כמין בשול הוא זה, שמתבשלים בתוך השה כמו בתוך קדירה, והתורה אמרה (שם יב ט) 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל', אלא תולין את כרעיו ובני מעיו בשפוד חוצה לו מעל פיו:

משנה ב

המשנה מוסיפה לבאר את דיני הצליה:

אין צולין את הפסח, לא על השפוד של ברזל. מפני שחלק המתכת שמחוץ לפסח מתחמם מן האש, ומחמם אף את חלקו הפנימי, ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו, ולא מן האש עצמה, והתורה אמרה (שמות יב ט) 'צלי אש'. ואלא על האספלא - ואף כשהשה תחוב בשפוד עץ לא יניח השפוד על סולם של ברזל, מפני

שהפסח נצלה מחום הברזל. אך אם האסכלא מנוקבת מותר, ואמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האספלא שהיתה מנוקבת.

אם נגע בשר הפסח בחרסו של התנור, והיה החרס חס מאוד, יקלוף מן הפסח את מקומו - את המקום שנגע בתנור, משום שאותו מקום נתבשל מחום החרס ולא מחום האש שבתנור.

אם נטף מרטבו - מלחלוחית הפסח, קודם שנצלה הרוטב כל צרכו על החרס של התנור שהוא חס מאוד, יחזר מקצת מן הרוטב, שהתחמם מהחרס עליו - על הפסח, ונבלע בו, ויטול את מקומו - יחתוך בעובי הבשר במקום שנבלע בו הרוטב. ואין די בקליפה, שהרוטב נבלע בעומק הבשר, והרוטב אסור כיון שהוא נצלה מחום החרס, ואינו צלי אש, וכשנבלע בבשר, נאסר אף הבשר באכילה.

אם נטף מרטבו של הפסח, על הפלת, בהיותה רותחת, ונצלה מחום הסולת, יקמוץ את מקומו - יטול בידו את הסולת שנטף עליה הרוטב, עם קצת מהסולת שסביבותיה, שהיא אסורה באכילה משום שנבלע בה מרובו של קרבן הפסח שנצלה שלא על ידי אש, וישורף את מה שנטל כדין שאר קדשים פסולים שדינם בשרפה:

משנה ג

אגב ההלכה של 'נטף מרובו על החרס וחזר עליו', מביאה המשנה דיני איסורים אחרים שנבלעו בפסח:

סכו לקרבן הפסח בשמן של תרומה, אם המנויים על הקרבן הם חבורת פהנים, יאכלו שהרי הם מותרים

פינחס ליום שני

רעא

רע"ב

משניות

רע"ב

לרגל, ואינס דוחין את הטומאה כדרך שאין דוחים את השבת: זבחי שלמי צבור. כנשי עזרת, שאין שלמים אחרים לזכור: ושעירי ראשי חדשים. ולא מני שעירי רגלים, דכיון דאשמעינן זבחי שלמי צבור שהן מיני דמים ואין נאכלין בטומאה, הוא

הדין לכל שאר מיני דמים, ולא אינטריך למתני שעירי ראשי חדשים אלא משום דלא כחב צבו מועד, וסלקא דעתך אמינא לא לידמו את הטומאה, דהא כל קרבנות צבור ממועד נפקא לן, דכתיב וכלוהו (סו) 'אלה תעשו לה' צמועדיכס': שרא בא מתחלתו אלא לאכילה. ששננטוה עיקר מנות פסח, לאכילה נטוה, דכתיב (שמות י"ד) 'לפי אכלו', וכי שרייה רחמנא לאתויי בטומאה מ'איש' נדחה ואין צבור נדחין, אדעתא למיכלה שרייה: (ה) נטמא בשר

והחלב קיים אינו זורק את הדם. דעיקר פסח לאכילת אדם אחי:

אם חי ידיחנו. ללא נלע: ואם צלי הוא. צעי קליפה משום דלע: שאין פודים. מוכרים: מעשר שני בירושלים. ואפילו לאכלו בטמאה, דכתיב (דברים י"ד) 'ונתת בכסף וזרע הכסף בידך והלכת אל המקום':

(ד) חמשה דברים. אין לך צבור קרבן נאכל אלא אלו, וקרבן צבור דוחה את הטומאה דילפינן מפסח דכתיב ציה (צמדנר ט ז) 'צמועדו', ודוחה את הטומאה כשרוב הקהל טמאים, דהכי אמרינן (סו:) 'איש כי יהיה טמא' וגו' (שם פסוק י'), יחיד נדחה ואין צבור נדחין, וצקרבנות צבור כתיב (צמדנר טו לו) 'אלה תעשו לה' צמועדיכס', כמו שנאמר בפסח 'צמועדו'. ואשמעינן מתניתין דאף על גב דקרבין בטומאה לאפוקי צבור די חובתה, אין נאכלים בטומאה. והא דמני חמשה דברים, ולא

מני קרבנות צבור וכו', מנינא למעוטי חגיגת הרגלים כולם, דדמו לקרבן צבור משום דאתו צנופיא צאסיפת חזרים

ביאור המשנה

העומר הבאה בששה עשר בניסן להתיר אכילה מהתבואה החדשה. ושתי הלחם - מנחת שתי הלחם הבאה בחג השבועות להתיר הבאת מנחות למקדש מהתבואה החדשה. וכלל הפנים - שתיים עשרה חלות שהיו מסדרים על השולחן במקדש. וזבחי שלמי צבור - שני כבשי קרבן שלמים הקרבים בשבועות יחד עם שתי הלחם. ושעירי ראשי חודשים - שעיר עזים הקרב בראש חודש. אלו הם הקרבנות הקרבים בטומאה, אך אינם נאכלים בטומאה, אבל קרבן הפסח שפא בטמאה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים, נאכל בטמאה, והטעם שחלוק משאר הקרבנות משום שפא ציווי התורה על קרבן הפסח מתחלתו, אלא לאכילה - אלא כדי שיאכלוהו, שכן נאמר בו (שמות י"ד) 'איש לפי אכלו תכסו על השח', ואם כן כשהתירה התורה להקריבו בטומאה ודאי התירה אף את אכילתו בטומאה:

משנה ה

משנתינו מביאה הלכה נוספת בה חלוק פסח משאר קרבנות:

נטמא הפסח של חמשה קרבנות, אחר שחיטתו, ויהחלב של הפסח העומד להקריבה על גבי המזבח קנים בטהרתו ולא נטמא, אינו זורק את הדם על המזבח, לפי שעיקר קרבן הפסח אינו בא אלא בשביל אכילתו, וכיון שנטמא אינו ראוי לאכילה ואינו ראוי להיות קרבן פסח. אבל נטמא החלב של הפסח אחר שחיטתו, ויהחלב קנים בטהרתו, זורק את הדם, שהרי ניתן לאכול מהבשר.

בשמן של תרומה. אבל אם הם חבורת ישראל שאסורים באכילת תרומה, אם בשר הפסח חי הוא, שלא צלאו עדיין, ידיחנו במים להסיר את השמן שעליו ואחר כך יצלוהו ויאכלוהו, ודי בכך כיון שלא נבלע השמן בבשר, ואם צלי הוא - ואם הפסח צלוי הוא כבר, הרי השמן נבלע בו, ואין די בהדחה, אלא יקלף את בשרו ויהיצון, וישורף את מה שקלף.

אם סכו לקרבן הפסח בשמן של מעשר שני, לא יעשנו דמים על בני חבורה - לא יטול מבני החבורה מעות תמורת השמן, משום שאין פודין מעשר שני בירושלים - שאסור למכור מעשר שני בירושלים לאדם אחר, אלא או אוכלו בעצמו או נותנו במתנה לאחר:

משנה ד

נאמר בתורה בפרשת פסח שני (צמדנר ט יא) 'איש איש כי יהיה טמא לגפשו וגו' ועשה פסח לה', בחדש השני בארבעה עשר יום וגו', ולמדנו שהטמא אינו מקריב את הפסח, אלא נדחה לפסח שני. ואולם דרשו חכמים מתיבת 'איש', 'איש' נדחה ואין ציבור נדחים, שאם רוב הקהל טמאים קרב הפסח בטומאה. וכן הדין בשאר קרבנות שקבוע להם זמן, שדוחים את הטומאה. במשנתנו 'בואר שבקרבנות הבאים בטומאה חלוק דין פסח משאר קרבנות, ששאר הקרבנות אינם נאכלים בטומאה, אבל פסח אף נאכל בטומאה:

חמשה דברים - חמשה קרבנות ציבור, באין בטמאה - קרבים בטומאה, ויוצאים הציבור ידי חובתם, ואולם אינן נאכלין בטמאה. ואלו הן, העומר - מנחת

רע"ב

משניות

רע"ב

ובמוקדשים אינו כן. שאפילו נטמא בשר, וחלצ קיים זורק את הדם: (ו) נטמא הקהל. בטומאת מת, שאין פסח נדחה מפני הטומאה אלא מטומאת מת: יעשו בטומאה. ואפילו טמאים יחידים, דהא [פסח] דטהורים גופייהו בטומאה איתו משום כהנים, שאין קרבן לצור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רוצם בא בטומאה אף היחידים עושים בטומאה: (ז) ואחר כך נודע שהוא טמא. הפסח או הדם: הציץ מרצה. ופטור מפסח שני: נטמא. בעליו טומאת הגוף צמח: אין הציץ מרצה. ומיב צפסח שני, דהא צעמ וריקה לאו צר מיעד פסח הוא דרממנא דחיי: הנזיר. דכתיב (במדבר ו ט) 'וכי ימות מת עליו [וגו']', 'והימים הראשונים יפלו' (שס פסוק יב), דאם נטמא צמח קודם הבאת קרבנותיו סותר: הציץ מרצה על

טומאת הדם. ותגלחמו כשרה, ומומר לשמות יין וליטמא למתים: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם [טמא] צעמ הבאת קרבנותיו סותר הכל: נטמא. גופו: בטומאת התהום. כל טומאת מת שלא ידע צה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום: הציץ מרצה. דהלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם, כיון שלא הכיר צה אדם בטומאה זו מעולם, ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו אין צריך לעשות פסח שני. וכן מיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה. ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת מת בלבד: (ח) לפני הבירה. כל המקדש כולו קרוי צירה. ושורפים אותו שם כדי לציט, שיהיו שלא יצאו עוד ידי טומאה:

ובמקדשין אינו כן, אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קנים, זורק את הדם: ונטמא הקהל או רבו, או שהיו הפהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה בטמאה. נטמא מעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני: ז הפסח שזרק דמו, ואחר כך נודע שהוא טמא, הציץ מרצה. נטמא הגוף, אין הציץ מרצה, מפני שאמרו, הנזיר ועושה פסח, הציץ מרצה על טמאת הדם, ואין הציץ מרצה על טמאת הגוף. נטמא טמאת התהום, הציץ מרצה: ח נטמא שלם או רבו, שזרפין אותו לפני הבירה

ביאור המשנה

וחייבים הבעלים לחזור ולעשות פסח שני, שהרי בשעת הזריקה הם נדחו מן התורה מלהקריב פסח. ומדוע חילקנו בין טומאת הקרבן לטומאת הבעלים, מפני שאמרו חכמים, הנזיר שהביא קרבנות בסיום ימי נזירותו, וכן העושה פסח, הציץ מרצה על טמאת הדם של קרבנותיהם, ואין הציץ מרצה על טמאת הגוף של הבעלים, שאם היה הנזיר טמא מת בשעת הבאת קרבנותיו הוא חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן אם היה עושה הפסח טמא כשהביא קרבנו, הוא חייב לעשות פסח שני.

המשנה מביאה אופן בו הציץ מרצה גם על טומאת הגוף:

אף שלמדנו שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, מכל מקום אם נטמא גופם של הנזיר ועושה הפסח קודם שהביאו קרבנותיהם בטומאת התהום - בטומאת מת שלא היתה ידועה לשום אדם בעולם, וכשנודעה הטומאה כבר נשחט הקרבן, הלכה למשה מסיני היא שהציץ מרצה, ואין הנזיר חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן עושה הפסח יציא ידי חובתו:

משנה ח

משנה זו מבארת כיצד נוהגים בקרבן פסח שנטמא, ובנותר מן הפסח לאחר שעבר זמן אכילתו: נטמא קרבן הפסח כשהוא שלם, או שנטמא רבו, שזרפין אותו לפני הבירה - לפני בית המקדש,

ובמקדשין - אך בשאר קרבנות אינו כן - אין הדין כבקרבן פסח, אלא אף על פי שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה, והחלב קנים בטהרתו וראוי להקריבה, זורק את הדם מפני שאין עיקרן לאכילה כקרבן פסח:

משנה ו

משנתנו מבארת מתי הציבור עושין את הפסח בטומאה:

נטמא כל הקהל או רבו בטומאת מת, או שהיו הפהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה הפסח בטמאה. אבל אם נטמא מעוט הקהל, הטהורין עושין בטהרה את הפסח הראשון בארבעה עשר בניסן, והטמאין עושין את הפסח השני בארבעה עשר באייר:

משנה ז

משנתנו עוסקת בקרבנות פסח ונייר שזרק דמו, ולאחר מכן נודע שהיו טמאים הם או בעליהם:

קרבן הפסח של יחיד שזרק דמו על גבי המזבח וסבורים היו שהוא טהור, ואחר כך נודע שהוא טמא - שנטמא הפסח או דמו קודם הזריקה, הציץ מרצה - הציץ שהיה נתון על מצח הכהן הגדול מכפר על טומאת הקרבן, והוא עולה לרצון, ופטור בעליו מלעשות פסח שני.

דין זה שהציץ מרצה לא נאמר אלא אם נטמא הקרבן, אבל אם נודע לאחר הזריקה שנטמא הגוף של הבעלים במת קודם הזריקה, אין הציץ מרצה על טומאת הגוף,

פינחס ליום שני

רעג

רע"ב

משניות

רע"ב

מעצי המערבה. שלא לזייש את מי שאין לו עלים: **נממא מעוטו.** וכן נותר של פסח טהור: **הציקנין.** הערנין, כרי עין, שורפין אותו מיעוט שנטמא, והנותר מפסח טהור, לפני הצירה: (ט) **הפסח שיצא.** מן לחומה: **ישרף מיד.** בארבעה עשר, ולא כריך לאשהו עד הצוקר של חמשה עשר כדי שתעובר לורתו דהיינו שיצא ליד נותר. ומיהו ציוס טוב לא מני שריף ליה דאין שורפין קדשים ציוס טוב: **נממא בעלים או שמתו.** אין פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר: **תעובר צורתו.** ימתין עד שיצא ליד נותר, ואחר כך ישרפנו: **אף זה ישרף מיד.** רבי יוחנן בן זרובא לא פליג אמנא קמא אלא כשנטמאו הצעלים או ממו קודם זריקת הדם ללא אחיז צער באכילה והוא ליה כפסולו בגופו. ואין הלכה כרבי יוחנן בן זרובא: (י) **העצמות.** שאינו יכול לשכרן מפני

מעצי המערבה. נממא מעוטו, והנותר, שורפין אותו בהצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן. הציקנין שורפין אותו לפני הצירה בשביל להנות מעצי המערבה: **ט הפסח שיצא או שנטמא, ישרף מיד.** נממא העצלים או שמתו, תעבר צורתו וישרף בששה עשר. רבי יוחנן בן זרובא אמר, אף זה ישרף מיד, לפי שאין לו אוכלין: **י העצמות, והגידין, והנותר, ישרפו בששה עשר.** חל ששה עשר להיות בשבת, ישרפו בשבת עשר, לפי שאינן דוחין לא את השבת ולא את יום טוב: **יא כל הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך,**

ביאור המשנה

מעצי המערבה - בעצי ההקדש המיועדים לשרוף בהם את הקרבנות על גבי המזבח.

נממא מעוטו של הפסח, וכן הנותר מפסח טהור לאחר זמן אכילתו, אין שורפים אותו לפני המקדש מעצי הקדש, אלא שורפין אותו בהצרותיהן שבירושלים או על גגותיהן, ומעצי עצמן. אבל הציקנין - הקמצינים וצרי העין שאינם רוצים ליתן עצים לצורך זה ממנו, שורפין אותו - את המעט שנטמא או את הנותר לפני הצירה, בשביל להנות מעצי המערבה ולשורפו בהם:

משנה ט

משנה זו מפרשת אימתי זמן שריפת הפסח שנפסל:

הפסח שיצא חוץ לחומת ירושלים, או שנטמא, ישרף מיד בארבעה עשר בניסן, אבל אם נממא הבצלים של הקרבן או שמתו, אין שורפים אותו מיד, לפי שלא נפסל הקרבן בפסול הגוף, אלא משהים אותו לילה אחד עד שתעבר [תעבור ממנו] צורתו, ואז חל עליו פסול נותר ודינו בשריפה. ומכל מקום אסור לשורפו ביום טוב, אלא משהים אותו עד לאחר החג וישרף בששה עשר בניסן. אלו דברי תנא קמא. רבי יוחנן בן זרובא אמר, אף קרבן זה שנטמא בעליו או שמתו ישרף מיד בארבעה עשר בניסן, לפי שאין לו אוכלין

משנה י

משנה זו עוסקת בדיון בשור ועצמות וגידים שנתרו מקרבן הפסח, ומבארת מתי יש לשורפם: **העצמות של קרבן פסח שיש בהן מוח, והגידין, והנותר -** בשור שנתעצלו באכילתו ונותר לאחר סוף זמן האכילה, ישרפו בששה עשר בניסן, שהוא חולו של מועד, ולא בחמשה עשר שהוא יום טוב, אף שנפסל הקרבן כבר בבוקר יום חמשה עשר. ואם חל ששה עשר להיות בשבת, ישרפו בשבת בניסן, לפי שאינן דוחין - מצות שריפתן אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב:

משנה יא

משנה זו תבאר באלו חלקים בקרבן הפסח יוצאים ידי מצות אכילת קרבן פסח, ונמנים עליהם, ובאלו אין יוצאים ידי חובה, ואי אפשר לימנות עליהם, וכן בדיון שבירת עצם בפסח, ובדיון המותיר מן הקרבן: **כל בשור הנאכל גם בשור הגדול -** שור שהגיע לסוף גדילתו, וחלק מבשרו מתקשה ואינו ראוי לאכילה, יאכל בגדי הרך בן שמונה ימים שהקריבוהו לפסח, שכל בשור הראוי לאכילה גם בשור שהגיע לסוף גדילתו, הרי הוא נאכל כחלק מן הפסח ונמנים עליו, אבל בשור

רע"ב

משניות

רע"ב

וראשי כנפים והפחוסים. הכי קאמר, ומהו הנאכל בשור הגדול ראשי כנפים, הסמוס שקורין טנור"ס זלע"ז שזראש קפ הכתף, ושאר סמוסים כגון מנוך האזן וסמוסי המזה והאלעות הקטנות שנסוף השדרה, הואיל וזשור הגדול נאכלים על ידי שליקה, יאכלו בגדי הרך, זלי: אב"י המותר במהור וכו'. דכמיז (שמות י"ז) 'לא תומירו ממנו עד צוקר והנוטר ממנו עד צוקר זאש תשרופו', זא הכמוז ליתן עשה אחר לא מעשה, לומר אס עזרת על לאו, קייס עשה שזו ואיך לוקה. אי נמי דהוי לאו שאין זו מעשה, וכל לאו שאין זו מעשה אין לוקין עליו: והשובר בטמא וכו'. דכמיז (שם פסוק מו) 'ועזס לא תשזרו זו', זכשר מוזהר על שזירת עזס, ואינו מוזהר על שזירת עזס זפסול:

(יב) **אבר.** מן הפסח: **שיצא מקצתו.** מן למחילתו, וזריך לחמוך את היוזא דכמיז (שמות כ"ז) 'זשזר זשדה טריפה לא תאכלו', ורשינן זיה כל 'זשזר' שיזא 'זשדה' כלומר שיזא מן למחילתו, כגון קדשי קדשים שיזאו מן לעזרה, וקדשים קלים שיזאו מן לירושלים, אותו 'זשזר'

וראשי כנפים והפחוסים. השובר את העצם בפסח הטהור, הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור והשובר בטמא, אינו לוקה את הארבעים: יב אבר שיצא מקצתו, חותך עד שמגיע לעצם, וקולף עד שמגיע לפרק, וחותך. ובמקדשין קוצץ בקופיץ, שאין בו משום שבירת העצם. מן האגף ולפנים פלפנים, מן האגף ולחוץ פלחוץ. החלונות, ועובי החומה, פלפנים: יג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד, אלו הופכין את פניהם הילף

היוזא, טריפה הוא ו'לא תאכלו': חותך. את הזשזר היוזא, סזיב, עד שמגיע לעזס: וקולף. [את] הזשזר שלא יזא לחוך, עד שמגיע לפרק שמתחזרים שס שני עצמות, ואוכל את הזשזר שקלף שהרי לא יזא, וחותך את הפרק, ומשליך כל העזס שיזא מקצתו: ובמוקדשים. זשזר קדשים מן מהפסח: קוצץ בקופיץ. אותו מקצת האבר שיזא. וזפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שזירת עזס: מן האגף ולפנים כ'פנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלות שהוא מופק ונוקש שס כשסוגרו, דהיינו [משפת הפנימי של עובי הפסח עד מקום הנקשה. מן האגף ולפנים, דהיינו] מן העיר ממס: כ'פנים. ואוכלים שס קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקשה ולחוץ,

כלמחן: החלונות. שזחומת ירושלים, ועובי ראש החומה כגגה, כלפנים: (יג) שתי חבורות שהיו אוכלות. פסח אחד: אלו הופכים פניהם הילף ואילו הופכים פניהם הילף. ואפילו נזאים כשתי חבורות על פסח אחד לא אכפת לן, דרזחמנא אמר (שמות י"ז) 'על

ביאור המשנה

שבשור הגדול אינו נאכל מחמת שהתקשה, אין יוצאים בו ידי אכילת קרבן פסח ואין נמנים עליו אפילו בגדי הרך, אף שעכשיו רך הוא, הואיל ועתיד בסופו להקשות.

וראשי כנפים - הסחוסים שבראש עצמות הכתפיים, **והפחוסים** - שאר סחוסים שבבהמה, אף הם נאכלים בגדי הרך.

השובר את העצם בפסח הטהור - שקרב בטהרה, **הרי זה לוקה ארבעים** מלקות, לפי שעבר על איסור התורה (שמות י"ז) 'ועצם לא תשברו בו'. **אבל המותר** מן הפסח, אפילו בקרבן הטהור, **והשובר את העצם בפסח הטמא** - שקרב בטומאה, **אינו לוקה את הארבעים**:

משנה יב

משנה זו עוסקת בדיון אבר שיצא חוץ למחיצתו, וכן מפרשת כיצד יש לדון את פתחי השערים שבחומות ירושלים:

אבר של קרבן פסח שיצא מקצתו חוץ לחומת ירושלים, ונפסל אותו החלק היוצא, וצריך להפרישו מן החלק הכשר שנותר בפנים, אך מאחר ואסור לשבור עצם בקרבן פסח, לפיכך חותך בבשר סביב לעצם במקום יציאת האבר לחוץ, **עד שמגיע לעצם,** כדי להפריד בין הבשר הכשר לפסול, ולאחר מכן קולף את הבשר הכשר

שנותר על העצם מבפנים [ואוכלו בערב], **עד שמגיע לפרק** - מקום שמתחברים בו שתי עצמות, ונשם חותך בין העצמות ומפרידן, ומשליך את העצם שיצא מקצתה לחוץ.

ובמקדשין - ובשאר קדשים, חוץ מפסח, שלא נאסרה בהם שבירת עצם, אם יצא מקצת אבר לחוץ, קוצץ - חותך את החלק שיצא לחוץ **בקופיץ** - סכין גדולה, **שהרי אין בו איסור משום שבירת העצם**.

המשנה מפרשת כיצד יש לדון את מקום הפתח והחלונות ורוחב חומת ירושלים:

העומד בפתחם של שערי חומת ירושלים, מן האגף - מצידו הפנימי של הפתח **ולפנים**, נידון **כ'פנים** - כעומד בתוך העיר, ורשאי לאכול שם קדשים קלים, והעומד בפתח החומה מן האגף - מצידו החיצוני של הפתח **ולחוץ**, נידון **כ'לחוץ** - כעומד מחוץ לעיר. **החלונות שבחומת ירושלים, ועובי ראש החומה,** נידונים **כ'פנים** - בתוך העיר:

משנה יג

המשנה עוסקת בדיון אכילת הפסח בחבורה:

שתי חבורות של אוכלי פסח אחד, שהיו אוכלות את בשר הפסח בבית אחד, אלו - בני חבורה אחת, רשאים שיהיו הופכין את פניהם הילף - לצד אחד

ערה

פינחס ליום שני

רע"ב

משניות

רע"ב

הבמים אשר יאכלו אותו, דמשמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני במים, דכתיב 'ואכלו' [שנים], 'ואתו' חד פסח, ['במים'] שנים. אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות, ולהכי מוקי 'במים' אחד יאכלי (שמות יב מו), שאין אחד אוכל בשני במים. ושמי חצורות ההופכות פניהם כשני במים דמי: והמיוחד. שמחממין זו את החמין שמחגים זו היין, רשאי ליתן באמנע כדי שיהא נוח לשתיקן לנמוג לכאן ולכאן, ואף על פי

ואוכלין, ואלו הופכין את פניהם הילף וואכלין, והמחם באמצע. וכשהשמש עומד למזוג, קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שפגיע אצל חבורתו ואוכל. והפלה, הופכת פניה וואכלת:

ביאור המשנה

את פיו ומחזיר [מסובב] את פניו לצד שבו יושבים בני חבורתו, מפני שאסור לאדם אחד לאכול את הפסח בשני מקומות, ולא יפתח השמש את פיו עד שחזור למקומו ופגיע אצל חבורתו, כדי שלא יחדשו בו שאוכל מבשר הפסח עם החבורה האחרת, ואוכל וכשיסב עמהם ימשיך לאכול את בשר הפסח. והפלה - ולעומת זאת הכלה, רשאית שתהא הופכת את פניה לצד אחר ואוכלת את הפסח, מפני שמתביישת לאכול בפני אחרים, והרי מותר לאכול פסח אחד בשתי חבורות:

ואוכלין את חלקם בבשר הפסח, ואילו - בני החבורה האחרת, רשאים שיהיו הופכין את פניהם הילף - לצד שכנגדו ואוכלין את חלקם בבשר הפסח. ואף על פי שבשחיתתו היו כולם בחבורה אחת, אינם חייבים להסב יחד באכילתו, הואיל והפסח נאכל בשתי חבורות ואפילו בשני במים. והמחם שיש בו מים חמים למזיגת היין רשאים להעמיד אותו באמצע החדר אף שהוא חוצץ בין החבורות. וכשהשמש עומד להתחיל לאכול מבשר הפסח עם בני חבורתו, עומד למזוג את היין לבני החבורה השניה, יהא קופץ [סוגר]

ביאור הגמרא

גמרא (פסחים פו:)

ביאור הגמרא

הגמרא חוזרת לדברי המשנה ומבארת דינה של כלה האוכלת בחבורה, ומתוך דין זה מנשיבה הגמרא לדון בהלכות דרך ארץ של אכילה ושתייה:
שנינו במשנה, הפלה הופכת את פניה וכו' ואוכלת.
שואלת הגמרא, מאי טעמא - מהו טעם הדבר שהופכת פניה כשאוכלת, ומדוע דווקא הכלה דרכה בכך. משיבה הגמרא, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מפני שהיא בוששת. רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק, אמרו ליה, מה שמך. אמר להו, רב הונא. אמרו, ניתיב מר אפוריא. יתיב. יהבו ליה פסא. קבליה בחד זימנא, ושתייה בתרי זימני, ולא אהדר אפיה. אמרו ליה, רש"י: מ"מ. למה לה להפוך פניה ומאי אורחה זהכי: מפני שהיא בוששת. לאכול לעיני האנשים על ידי שמסתכלין זה: יתיב. ומטה מקום הסך חסודין היא והקטנים יושבין על גבי ספסלין ונוהג ענמו נחשיות: קבליה בחד זימנא. ולא סריז עד שיפלו: ושתייה בתרי זימני. הפסיק זו: ולא אהדר אפיה. ללד אחר אלף שמה לעיניהן:
להם, שמי רב הונא. הונא, לאחר שנח וישב וכיבדוהו, אמרו ליה - שאלו אותו:

שואלת הגמרא, מאי טעמא - מהו טעם הדבר שהופכת פניה כשאוכלת, ומדוע דווקא הכלה דרכה בכך. משיבה הגמרא, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מפני שהיא בוששת. רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק, אמרו ליה, מה שמך. אמר להו, רב הונא. אמרו, ניתיב מר אפוריא. יתיב. יהבו ליה פסא. קבליה בחד זימנא, ושתייה בתרי זימני, ולא אהדר אפיה. אמרו ליה, רש"י: מ"מ. למה לה להפוך פניה ומאי אורחה זהכי: מפני שהיא בוששת. לאכול לעיני האנשים על ידי שמסתכלין זה: יתיב. ומטה מקום הסך חסודין היא והקטנים יושבין על גבי ספסלין ונוהג ענמו נחשיות: קבליה בחד זימנא. ולא סריז עד שיפלו: ושתייה בתרי זימני. הפסיק זו: ולא אהדר אפיה. ללד אחר אלף שמה לעיניהן:
להם, שמי רב הונא. הונא, לאחר שנח וישב וכיבדוהו, אמרו ליה - שאלו אותו:

ביאור הגמרא

גמרא

ביאור הגמרא

א. מאי טעמא קרית לך - מפני מה [כשענית לשאלתנו 'מה שמך'] קראת לעצמך רב הונא, והוספת לשמך את התואר 'רב'. אמר ליה, השיב להם רב הונא, בעל השם אני - מקטנותי קוראים לי 'רב'.

ב. מאי טעמא כי אמרו לך ניתיב אפוריא - מפני מה כשאמרו לך לישב על המטה, יתבת - ישבת, כדרך אדם חשוב, ולא על הקרקע או על גבי ספסל כדרך כל אדם. אמר ליה, השיב להם רב הונא, כך שנו חכמים בהלכות דרך ארץ, כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (חזון מצא).

ג. מאי טעמא כי יהבי לך כסא - מפני מה כשנתנו לך כס, קבלת בחד זימנא - קבלת את הכס בפעם אחת, ולא נהגת כדרך מוסר בני אדם שמסרבים תחילה ורק לאחר שמפצירים בהם מוכנים לקבל. אמר ליה, השיב להם רב הונא, כך אמרו חכמים, מסרבין לקטון, ואין מסרבין לגדול. כלומר, כשאדם פשוט רוצה לתת, ראוי לסרב לקבל ממנו אלא אם כן יפציר לקחת, אולם כשבעל הבית או אחד מגדולי הבית נותנים יש לקבל מהם בלא שום סירוב, לפיכך קיבלתיה מידכם מיד.

ד. מאי טעמא אשתיתיה בתרי זימני - מפני מה שנית את הכס בשתי פעמים הלא אפשר לשתות את כולה בלגימה אחת. אמר ליה, השיב להם רב הונא, עשיתי כך משום דתניא - שנינו בברייתא, השותה פוסו בבת אחת, לגימתו מראה עד כמה גדולה תאוותו לשתות יין, ויהי זה גרגרן, אבל אם מפסיק באמצע ושותהו בשנים - בשתי לגימות, הרי זו מדת דרך ארץ, ואם מפסיק יותר מפעם אחת ושותה את כוסו בשלשה פעמים, הרי הוא מגפיי הרוח [בעל גאון].

מאי טעמא קרית לך רב הונא. אמר ליה, בעל השם אני. מאי טעמא כי אמרו לך ניתיב אפוריא יתבת. אמר ליה, כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (חזון מצא). מאי טעמא כי יהבי לך כסא קבלת בחד זימנא. אמר ליה, מסרבין לקטון ואין מסרבין לגדול. מאי טעמא אשתיתיה בתרי זימני. אמר ליה, דתניא השותה פוסו בבת אחת אחת הרי זה גרגרן, שנים דרך ארץ, שלשה מגפיי הרוח. מאי טעמא לא אהדרת אפך. אמר ליה, כל מה הופכת פניה תנו. רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, יהבו ליה כסא, קבליה בחד זימנא, ושתיה בחד זימנא. אמרי ליה, לא סבר לה מר, השותה פוסו בבת אחת הרי זה גרגרן. אמר ליה, לא אמרי בכוסך קטן, ויניך מתוק, וכריסי רחבה. אמר רב הונא, בני חבורה נכנסין בשלשה, ויוצאין אפילו באחד.

רש"י: בעל השם אנא. מקטנותי כן קוראין לי רב הונא: מ"ט בי אמרי לך תיב אפוריא איתייבת. ולא ישבת על גבי קרקע ולא על גבי ספסל ולהי צעו ליה שלא היה מנהגם כן ותמיהא להו: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה. מתמיהא היא צמקת דרך ארץ (צפרק צן עוזי) (ד"א רבה פ"ה): מסרבין לקטון. מלקבל דבריו עד שיפציר צו: ואין מסרבין לגדול. שכן צמלאים שאמרו לאברהם 'כן תעשה' (בראשית י"ח ה) ולא סירבו צו וללוט אמרו 'כי צרחו נליך' עד 'ויפטר צם מאד' (ס"ט י"ג-א): כל מה הופכת פניה תנו. ואין דרך האיש להפוך פניו: רבי ישמעאל בר רבי יוסי כריסו רחבה הואי כדאמרין צהשוכר את הפועלים (ב"מ פד): בני חבורה. לאו צפסא קאי: בני חבורה. שמש המשמש צסעודתו נכנסין צשלשה להסד ואס צא יחיד לו שנים והסדו אין על השמש לשמש עליהו: ויוצאין באחד אחד. כל מי שסיים אכילתו קודם אס צא ללאת יאל ואע"פ שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארים:

שאוכלת ושותה בפני אחרים, אבל אין דרך האיש לסובב את פניו.

הגמרא מביאה מעשה נוסף המלמד באלו אופנים השותה כוסו בבת אחת נחשב גרגרן:

רבי ישמעאל ברבי יוסי, איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, יהבו ליה כסא - נתנו לו כוס יין, קבליה בחד זימנא - קיבלו בפעם אחת מבלי לסרב, ולא המתין עד שיפצירו בו אלא נטלו מיד, ושתיה בחד זימנא - ושתה בפעם אחת, בלגימה אחת. אמרי ליה - אמרי ליה - אמרו לו לרבי ישמעאל, לא סבר לה מר - וכי לא שמע מר את דברי התנא בברייתא, השותה פוסו בבת אחת הרי זה גרגרן. אמר ליה - השיב להם רבי ישמעאל, לא אמרי - לא אמרו שהשותה נחשב גרגרן באופנים כאלו שבושף קטן, ויניך מתוק, וכריסי רחבה, אלא דווקא בכוס ממוצעת, יין מצוי ואדם בינוני, ואילו כאן הכוס קטנה היא, היין מתוק הוא, ואני אדם שכריסי רחבה.

הגמרא מסיימת נידון זה בהלכה נוספת מדיני סעודה:

אמר רב הונא, בני חבורה - אנשים שקבעו להסב ולאכול יחד סעודה, ושכרו עבדים שמש שישרת אותם בסעודה, בעריכת השולחן והגשת המאכלים והמשקאות, נכנסין בשלשה - אם נכנסו שלשה מבני החבורה למקום הסעודה, מוטל על השמש לשרתם,

אולם אם בא רק אדם אחד או שנים ורוצים להתחיל בסעודה, עדיין אין השמש חייב לשרתם. ויוצאין אפילו באחד - בסיום הסעודה אין בני החבורה חייבים לסיים

רעז

ביאור הגמרא

הדין שמתירים לצאת אפילו באחד, הוא בתנאי שבני החבורה יודיעו לשמש בכניסתם שהם רוצים לצאת אחד אחד, הואיל ויש טרחה לשמש לשרת את היחידים הנשארים. **אָמַר רַבִּינָא, וְנִתְּנִין שְׂכָר דְּמִיָּם** - אלו היוצאים נותנים לשמש את שכרו המלא, **וְצִדִּיק הַיּוֹצֵא אֶתְחָרוֹן**, וכן אם הם שנים שיוצאים אחרונים, **לְהוֹסִיף לְשִׁמּוֹשׁ דְּמִיָּם** - תוספת שכר

רש"י: והוא דעייף בעידנא דעייף אינשי. שאין האחרון מאריך יותר משעת סעודת האחרים וגם צניקתן לא ימהרו להסב כדי לאחר השמש עד זמן גמר שעת סעודה: והוא דרגש בהו דייפא. שהודיעו לשמש שזה דרכן לזאת אחד אחד לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים: וצריך האחרון להוסיף דמים. לשמש:

וכששכרו בני החבורה את השמש מן הסתם על תנאי כן שכרוהו:

ביאור הזוהר

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, 'שְׁמֶרָה נִפְשִׁי
בִּי חֲסִיד אֲנִי הוֹשֵׁעַ עֲבָדְךָ' וּגְו'
(תהלים פו ז), סוֹפִיָּה דִקְרָא אֵת לְאַסְתָּכְלָא,
וּלְבִתְרָ קָרָא כָלָא, סוֹפִיָּה דִקְרָא כְּתִיב,
'הַבּוֹטֵחַ אֵלַיךְ', 'הַבּוֹטֵחַ בָּךְ' מִבְּעֵי לִיה,
מֵאֵי הַבּוֹטֵחַ אֵלַיךְ, אֵלָא, כְּבִיכּוֹל דְּוֹד
מוֹבְטָח לִיה דְּלֹא יַעֲבֹר לִיה פְּלָגוֹת
לִילֵיָא בְּשִׁנְתָּא, כְּמָה דְכְּתִיב (שם קיט טז)
'חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ', 'קִמְתִּי'
מִבְּעֵי לִיה, אֵלָא אָקוּם וְאַתְקַשֵּׁר בָּךְ
לְעַלְמִין.

וְשִׁמְרָה נִפְשִׁי, 'שְׁמוֹר' מִבְּעֵי לִי, וְהָא
תַּבִּינָן, דְּלִית אַתְּ בְּאוֹרֵייתָא דְלֹא
אִית בֵּהּ רִזְזִין עֲלֵאִין וְיִקְרִין, שְׁמֵרָה,

לִיָּהּ [-צריך לומר], ולמה נאמר 'שְׁמֵרָה' בתוספת האות ה', וְהָא תַּנְיִן - והרי למדנו, דְּלִית אֶת בְּאוֹרֵייתָא דְלֹא אִית בֵּה רִיזוּ וְעָאִין וְיִקְרִיין - שאין אות בתורה שאין בה סודות עליונים ויקרים, אלא הפירוש שְׁמֵרָה,

ביאור הזוהר

זוהר

ביאור הזוהר

שדוד המלך קודש'א ברין הוא קאמר, וכך אמר
'שמרה - שמור ה', הומו לשכינה הקדושה, להווא
חולקא דאחאחד ביה - לאותו החלק שנאחזת בו
הנפש של האדם.

והשמירה היא דכד
נפש'א נפקת מהאי
עלמא - שכאשר הנפש
יוצאת ונפטרת מעולם הזה,
אתי'א למירת עלמא -
ובאה לרשת עולם הבא, אי
זכי - אם זכתה הנפש,
כמה חילין עלאין נפקין
לקבל'א, ונמרה'א -
כמה צבאות מלאכי עליון
יוצאים לקראתה לשמור
אותה, ונמרה'א -
במדורא דדוכתהא -
ולהכניסה למדורה ומקומה
בגן עדן, והאי ה' שהיא
השכינה נמרה'א - מקבלת
את הנפש, כדי לאחאחד
עמה בריש ירחי ושבתי
[בראשי חדשים ושבחות].

ואי [ואם] הנפש לא
זכי להתדבק בשכינה, אזי
בשעת פטירתו כמה
גרדיני טהירין אודמנן
לקבל'א - כמה מלאכי
חבלה מוכנים כנגדה, ודחו
לה לבר [לחורן], ווי
להיא נפש'א אחרי
שנדחת החוצה,
דמתגלגלא בריקניא
פאבנא בקוספיתא -
שמתגלגלת ונורקת לריק
כאבן בכף הקלע, הדא
הוא דכתיב - זהו שנאמר
(שמואל א' כה ט) 'ואת נפש
אויבך יקלענה בתוף
כף הקלע'.

ודוד המלך בשי
בעותיה קמי - הפיל

תחינתו לפני קודש'א ברין הוא, ואמר להקב"ה,
'שמרה נפשי, דלא ידחון לה לבר [לחורן], וכד
מטי לקבל'א - וכשתבוא נפשי לפניך, יפתחון לה
פתחין של גן עדן, ותקבל'א לה קמך [אצלך].

ומפרש המשך הפסוק שאמר דוד המלך בתפלתו 'כי
חסיד אני', וקשה וזכי חסיד אקרי [נקרא] דוד והלא
היה מלך, [חסיד מרמז על מידת החסד, ושורשו של דוד
המלך הוא במידת המלכות, ואם כן למה נקרא חסיד],

לקודש'א ברין הוא קאמר, שמרה, להווא
חולקא דאחאחד ביה נפש, דכד נפש'א
נפקת מהאי עלמא, אתי'א למירת עלמא,
אי זכי, כמה חילין עלאין נפקין לקבל'א,
ולנטרא לה, ולאעלא לה במדורא
דדוכתהא, והאי ה' נטיל לה, לאחאחד
עמה בריש ירחי ושבתי.

ואי לא זכי, כמה גרדיני טהירין אודמנן
לקבל'א, ודחו לה לבר, ווי להיא
נפש'א, דמתגלגלא בריקניא פאבנא
בקוספיתא, הדא הוא דכתיב (שמואל א' כה ט)
'ואת נפש אויבך יקלענה בתוף כף
הקלע'.

ודוד בעי בעותיה קמי קודש'א ברין הוא,
ואמר, 'שמרה נפשי, דלא ידחון
לה לבר, וכד מטי לקבל'א, יפתחון לה
פתחין, ותקבל'א לה קמך.

'כי חסיד אני', וזכי חסיד אקרי, אמר רבי
יהודה, אין, דכתיב (ישעיה נה ג) 'חסדי
דוד הנאמנים', בגין כף 'שמרה נפשי',
דלא תשובוק לה למיתה לבר.

רבי יצחק אמר, כל בר נש דאית ליה
חולקא בצדיק, ירית להאי ארץ,
כמה דכתיב (סס ס כא) 'ועמך כלם צדיקים'
וגו', והאי צדיק חסיד אקרי, אמר דוד,
בתר דבהאי אתר אחידנא 'חסיד אני',
ובגין כף 'שמרה נפשי', לאתקשרא כף.

רבי חייא פתח 'עדות ביהוסף שמו' וגו'
(מסילת פא ו), הא אוקמוה, דאולף

ומשיב אמר רבי יהודה, אין - כן הוא שנקרא דוד
חסיד, דכתיב - שנאמר (ישעיה נה ג) 'חסדי דוד
הנאמנים' [שמקבל שפע ממידת החסד], בגין כף -
ולכן כיון שיש נשמות שזורקים לחורן לחיצונים, התפלל

דוד וביקש 'שמרה נפשי',
ושמירה זו היא דלא
תשובוק לה למיתה לבר
- שלא יניחנו שישליכוהו
לחורן לחיצונים.

רבי יצחק אמר הטעם
שנקרא דוד חסיד, כי כל
בר נש דאית ליה חולקא
בצדיק - כל אדם שיש לו
חלק במידת היסוד, על ידי
שמירת הברית, ירית להאי
ארץ - זוכה לרשת
ולהתחבר במידת המלכות
ולייחד קוב"ה ושכנתה,
כמה דכתיב (סס ס כא)
'ועמך כלם צדיקים'
לעולם 'ירשו ארץ' וגו',
והאי צדיק - ממידת
היסוד חסיד אקרי
[נקרא] כי משפיע חסד
במידת המלכות, לכן אמר
דוד להקב"ה, בתר
דבהאי אתר אחידנא -
מאחר שאני אחוז ומקושר
למידת היסוד, 'חסיד אני',
ובגין כף לכן בקשתי
'שמרה נפשי', כדי
לאתקשרא כף לעולם,
ולא יהיה חלילה פירוד בין
יסוד ומלכות.

במאמר זה מבואר שיוסף זכה
ללמוד שבעים לשונות מהמלאך
גבריאל, מדה כנגד מדה שעמד
בנסיון עם אשת פוטיפר בזה
שעשה עצמו כמו שאינו מבין את
שפתה ומה רצונה, עד שתפשה
בבגדו שיבין כוונתה, ואז נתגלה
אליו השכינה להודירו מפניה

ולהצילו, בזכות מה ששמר עצמו מעבירה כל יום כשבאה לפתותו.
וכל מי ששומר עצמו מאשה נכריה וזכה שהשכינה מתחברת אליו,
ולכן הוסיף אות ה' ליוסף ונקרא 'יוסף', וגם פנחס שקנא לאלקיו
במעשה זמרי שנכשל בנכריה, הוסיפו לו אות 'ו' ונקרא פינחס.

רבי חייא פתח לפרש את הפסוק (מסילת פא ו) 'עדות
ביהוסף שמו' וגו' בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי
אשמע, הא אוקמוה - פסוק זה ביארו חז"ל (סוטה לו),
דאולף - שלימד גבריאל המלאך את יוסף הצדיק

פינחס ליום שני

רעט

ביאור הזוהר

זוהר

ביאור הזוהר

שְׁבַעֲיִן פִּתְקִין - שבעים לשון, כמו שידע פרעה כדי שיהיה ראוי למלוך במצרים, ויוסף ידע גם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יתיר - שפה אחת יותר מפרעה, הָדָא הוּא דְּכְתִיב - זהו שנאמר (ס) 'שְׁפַת לֹא יִדְעַתִּי אֲשַׁמְע', אֲבָל יש להתבונן מאי [זוהר] יִדְעַתִּי ביהוסף, כי מה ענין שבעים לשון לעדות.

ומתרג' תא חזי - בא וראה, בְּשַׁעְתָּא דְּאַתְתִּיה דְּפּוֹטִיפֶר הוּא אֲחִידָא בִּיה דְּהֵיאָא מִלָּה - בזמן שאשת פוטיפר ניסתה לפתותו לחטוא, הָנָה [היה] יוֹסֵף הצדיק עֲבִיד גְּרָמִיה פִּמָּאן דְּלֹא יָדַע לִישְׁנָא דִּילָהּ - עושה עצמו כמי שלא מבין את שפתה, וְכֵן היה עושה בְּכָל יוֹמָא [יום] שבאה לפתותו, שעשה עצמו כאילו אינו מבין דבריה, עַד הָיָא שְׁעָתָא בְּתַרְיִיתָא - עד שבה השעה האחרונה, דְּכְתִיב - שנאמר שם (בראשית לט יז) 'וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדֹהּ', ומפרש מאי - למה וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ, אֲלָא הטעם בְּגִין דְּעֲבִיד גְּרָמִיה פִּמָּאן דְּלֹא יָדַע לִישְׁנָא - בגלל שעשה עצמו כאינו מבין

שְׁבַעֲיִן פִּתְקִין, וְלִשְׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יתיר, הָדָא הוּא דְּכְתִיב (ס) 'שְׁפַת לֹא יִדְעַתִּי אֲשַׁמְע', אֲבָל מאי עדות.

תא חזי, בְּשַׁעְתָּא דְּאַתְתִּיה דְּפּוֹטִיפֶר הוּא אֲחִידָא בִּיה דְּהֵיאָא מִלָּה, הָנָה יוֹסֵף עֲבִיד גְּרָמִיה פִּמָּאן דְּלֹא יָדַע לִישְׁנָא דִּילָהּ, וְכֵן בְּכָל יוֹמָא, עַד הָיָא שְׁעָתָא בְּתַרְיִיתָא, דְּכְתִיב (בראשית לט יז) 'וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדֹהּ', מאי וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ, אֲלָא בְּגִין דְּעֲבִיד גְּרָמִיה פִּמָּאן דְּלֹא יָדַע לִישְׁנָא, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צִוּחַ לְקַבְּלֶיהָ, (לְהַצִּילָהּ) 'לְשִׁמְרָהּ' מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכַרְיָה אֲמַרְיָה הִחְלִיקָה' (משלי י ט).

מאי קא משמע לן, אֲלָא פֻל מאן דְּנָטִיר גְּרָמִיה מֵהָא, אֲתַקְשֵׁר בֵּיה בְּשִׁכְיִנְתָּא, וְאַחִיד בֵּיהוּא עֲדוּת, וְהָאִי הוּא, ה' דְּאַתּוּסָף בִּיה, דְּכְתִיב 'עֲדוּת בִּיהוּסָף שְׁמוֹ'. אוּף הָכָא י' אֲתוּסָף בְּפִנְחָס, עַל דְּקָנִי בְּהָאִי.

שפתה, תפשה בבגדו שיבין כוונתה, וְבִאוּתָה שְׁעָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ [-מִידַת הַמַּלְכוּת] צִוּחַ לְקַבְּלֶיהָ [-כְּנִגְדוֹ] שִׁיחָה מִמֶּנָּה, כִּי (לְהַצִּילָהּ) 'לְשִׁמְרָהּ' מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכַרְיָה אֲמַרְיָה הִחְלִיקָה' (משלי י ט) [-לְהַצִּילָהּ מִעֲבִירָה וּמִנְּכַרְיָה] הִבָּא לַפְתוּתָן בַּחֲלָקוֹת לְשׁוֹנָה.

מאי קא משמע לן - מה מלמדנו בזה, אֲלָא מלמדנו שְׁכָל מאן דְּנָטִיר גְּרָמִיה מֵהָא - כל מי ששומר עצמו מעבירה כזאת, אֲתַקְשֵׁר בֵּיה בְּשִׁכְיִנְתָּא - מתקשר בשכינה הקדושה, וְאַחִיד [-ואחוז ומקושר] בֵּיהוּא עֲדוּת [-שהיא השכינה], וְהָאִי [-וזה] הוּא הָאֵל הַאֵת ה' דְּאַתּוּסָף בִּיה - שְׁנוּסָף לְשֵׁמוֹ שֶׁל יוֹסֵף, דְּכְתִיב - שנאמר 'עֲדוּת בִּיהוּסָף שְׁמוֹ' שְׁרוּמֹז שהשכינה נתחברה עמו. אוּף הָכָא - גם כאן בפרשה, הָאֵת ה' דְּאַתּוּסָף [-נוסף] בְּפִנְחָס ונכתב שמו פינחס, כִּי הָאֵת י' גם כן רומזת לשכינה שנתחברה לפנחס, עַל דְּקָנִי בְּהָאִי - בזכות שקינא לאלקיו במעשה זמרי שנכשל באשה נכריה.

יוסף לזכר

הלכה

מבוא

בית הכנסת נקרא מקדש מעט שנאמר (יחזקאל יא טז) 'וְאָהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט', וקדושתו גדולה מאוד, ולכך דינו כמו במקדש שאין נוהגים בו קלות ראש, שנאמר (ויקרא יט ל) 'וּמִקְדָּשִׁי תִּקְרָאוּ' שיהא מוראו של השוכן בה עליו.

וכתב בסמ"ק (מצוה יא) שבעוון קלות ראש בבית הכנסת נענשים שיהפך לבית עבודת אלילים חס ושלום. להלן יתבאר איזה דברים אסור לעשות בבית הכנסת מפני כבודו.

דברים שאסור לעשותם בבית הכנסת מפני כבודו

מבוארת

א פתי פנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שְׁחֹק וְהַתּוֹל וְשִׁיחָה בְּטָלָה, וְכֵן אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין נֹאֲוִיתִין [-מתקשטין] בָּהֶן, וְאֵין מְטִילִין בָּהֶן, כגון מי שיש לו קוצר רוח והולך לשם כדי ליישב דעתו, וְאֵין נִכְנָסִין בָּהֶן בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה כדי להתקרב מעט כשהשמש יוקדת וחס לו ובגשמים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים עד שיפסקו הגשמים כדי שלא ירטב, וְהַכְּמִים וְתַלְמִידֵיהֶם מְתַרִין לֹאֲכַל וְלִשְׁתּוֹת בָּהֶן מִדַּחֲקָה, כגון כשהם לומדים ואין להם

הלכות תפלה

א פתי פנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שְׁחֹק וְהַתּוֹל וְשִׁיחָה בְּטָלָה, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהֶן וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין נֹאֲוִיתִין בָּהֶן, וְאֵין מְטִילִין בָּהֶן, וְאֵין נִכְנָסִין בָּהֶן בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה ובגשמים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְהַכְּמִים וְתַלְמִידֵיהֶם מְתַרִין לֹאֲכַל וְלִשְׁתּוֹת בָּהֶן מִדַּחֲקָה:

א. רמב"ם פרק יא הלכה ו.

הלכה

מבוארת

מקום לצאת ולאכול שם, ואם ילכו למקום אחר יתבטלו מלימודם: דברים נוספים שאין עושים בבית הכנסת
ב ואין מחשבין בהן חשבונות אפילו שהם לצורך רבים אלא אם כן היו חשבונות של מצוה, כגון ב ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן. ואין מספידין בהן אלא הספד של רבים, כגון שיהיה שם הספד גדולי חכמי אותה העיר שכל העם מתקבצין ובאין בגללן: שם הרבים מותר להספיד שם:
ב. שם הלכה זו.

.....

ביאור מוסר

(ספר חסידים סימנים קכח - קכט)

מוסר

ביטול גזירות רעות ע"י תפילות ותחנונים לה' מנעשה ברבנו יעקב בנו של רבי יקר, שיהיה מכבד - מטאטא ומנקה בזקנו את הלכוד שפני ארון הקדש, וכשהיו הקהל הולכים או לפני השלטון, אז חולץ מנעליו ואומר, אני עני, הם בכספים, ואני ברחמים ובתחנונים, נמצא הם בשלחם ואני בשלי, וכן נהגו הקהל אחריו:
'פבד' את ה' מהונך' (משלי ג ט). אתה קונה ארצו לשמור פסך וזהב, יותר יש לך לקנות ארצו נאה להצניע ספריך ותפליו:
'פבד' ה' מהונך', ממה שהנאך, יש לך קול ערב מצוה להתפלל (תנחומא ראש ג). 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו ג), התנאה לפניו במצוות, אחרוג נאה ולולב נאה, וסופה נאה, וטלית נאה, פן תעשה לכל חפצי ה' (שם קלג):
נאמר במשלי (ג ט) 'פבד' את ה' מהונך' - ממנוך, כלומר, כבד את ה' יותר מן ממונך, כגון אם אתה קונה ארצו חזק ונאה לשמור בו פסך וזהב, יותר יש לך לקנות ארצו נאה להצניע בו את ספריך - ספרי הקודש שלך ואת התפליו שלך.
כבד את ה' ממה שנתן לך להתנאות בו, והתנאה לפניו במצוות ועוד דרשו בו חז"ל (תנחומא ראש ג) 'פבד' את ה' מהונך' - ממה שהנאך - מן הדברים שנתן לך ה' להתנאות בהם ולמצוא חן בעיני בני אדם, ועל ידם תכבד את ה', כגון אם יש לך קול ערב - נעים, מצוה עליך להתפלל לפני העמוד כשליח ציבור. פירוש נוסף, 'כבד את ה' מהונך', מן הדבר הנאה ביותר שיש לך כבד את מצוותיו של ה', כמו שנאמר (שמות טו ג) 'זה אלי ואנוהו', ודרשו בו חז"ל (שם קלג): התנאה לפניו ביופי המצוות, כגון במצוות נטילת ארבעת המינים בסוכות תיטול אחרוג נאה ולולב נאה, וכן במצוות סוכה עשה סוכה נאה, וכן במצוות ציצית התעטף בטלית נאה, וכן תעשה כל חפצי ומצוות ה', שיהיו נאים:

הוספות חדשות

פניני אור החיים (במדבר כה יד)

וישם איש ישראל קשה ממה נפשך, אם חפץ ה' לגלות המפלים, היה לו להזכירם בשעת מעשה כשאמר (פסוק ו) 'והנה איש מבני ישראל, שם היה מקום להזכירם ולומר 'והנה איש וגו' זמרי וגו', וכשהזכיר גם כן המדינית היה לו להזכיר שמה. ואם תורה פסטה עליהם

פניני אור החיים

וַעֲשֵׂה מִהַמִּפְעֹל הַטּוֹב, שְׁקַנָּא לֵה' וְכִפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, זָכַר גַּם כֵּן כִּי לֹא קָנָא בְּאֲדָם פְּחוּת, אֲלֵא בְּאֲדָם גָּדוֹל וְנָשִׂיא בֵּית אָב, עִם הָאִשָּׁה רֹאשׁ הַקְּלָפוֹת וְאִבִּיהָ מֶלֶךְ, כְּאוֹמְרוֹ רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָבִי, וְנִתְעַבָּה בְּמִיתָהּ בְּזוּיָהּ לְעֵין כָּל, וּבְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ מִתְקַדֵּשׁ, לְזָה יִחְסֶה לֹאמַר בַּת מֶלֶךְ הִיא.^א וְהָגַם שֵׁשׁ זָלוּז לְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי, לֹא יִגְרַע הַצַּדִּיק עֵינָיו, כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (משלי י ז) 'זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָּה' הָגַם שֵׁשׁ רְשָׁעִים יִרְקַב בְּאִמְצָעוֹת כֵּן:^ב

מאורי אור

שיש בזה שבח לפנחס, הרי יש בזה גם זלזול בהם. ז' ע"פ לשה"כ באיוב (לו ז) 'לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו'. והכוונה שלא ימנע מן הצדיק את שבחו בגלל הרשע, אלא מאחר שיש שבח גדול במה שהרג אדם גדול עם אשה בת מלכים, על כן יפרסם זאת הכתוב לשבח הצדיק. ח שם נאמר 'זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב', ומפרש רבינו שהכוונה באותו מאורע, שזכר צדיקים יהיה לברכה אע"פ שעל ידי זה שם רשעים ירקב, כי הגם שבסתם אין ה' חפץ לזלזל ברשעים, אמנם במקום שיש בזה כבוד ושבח לצדיקים, ישבח את הצדיקים אף כאשר על ידי זה מזלזל ברשעים. ולכן הזכיר שמו של החוטא רק כאן כאשר בא לשבח את פינחס על מעשהו, ולא למעלה כשהזכיר את החטא.

מצוות ה'

מתן ד' הרי זה גורע במצוה וכיוצא בו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות: סנהדרין פ"ח: ר"ה כ"ח: זבחים פ'. רמב"ם ממורים פ"ב. סה"מ לא תעשה שי"ג-שי"ד. סמ"ג לאוין שס"ד-שס"ה. שו"ע או"ח סימן קכ"ח. סמ"ק סימן קע"ז-קע"ח:

תנו (רסו) מצות לא תעשה שלא לשמוע
למתנבא בשם עבודה זרה, שנאמר (דברים יג ד) 'לא תשמע אל דברי הנביא ההוא'. לא יאריך עמו דברים או לשאול אות או מופת, ואם עשה אות או מופת אין להשגיח עליו, וכל המחשב באות שלו שמא אמת הוא עובר בלאו זה. ואין לוקין עליו שאין בו מעשה (עין כלל ט) ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות: רמב"ם ע"ז פ"ה. סה"מ לא תעשה כ"ח. והרמב"ן משיג ע"י"ש. סמ"ג לאוין ל"ג. סמ"ק סימן כ"ז:

כְּדֶרֶךְ שְׁפִסְתָּהּ עַל הַמְּקוּשָׁשׁ בְּשַׁבָּת (לעיל טו לב)*, לְמַה נִּמְלָךְ לְהַזְכִּיר שָׁמָּה, וְהַצָּרָף גַּם כֵּן לְהוֹסִיף עוֹד תְּבוּת יְתוּרוֹת בַּתוּרָה, שְׁאֵם הָיָה מְזַכֵּיר שָׁמָּה לְמַעַלָּה לֹא הָיָה צָרִיף לֹאמַר פַּעַם שְׁנִית וְשֵׁם אִישׁ וְגו' וְשֵׁם הָאִשָּׁה וְגו'.^ב

אָכֵן הִנֵּה הָאֲדוֹן בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ חָפֵץ לְזַלְזֹל אֶפְלוּ בְּרִשְׁעִים לְפָרְסָם מִי בַּעַל דְּבָרִים הַמִּתְעַבִּים, וּמְקוּשָׁשׁ יוֹכִיחַ, גַּם בְּמַה שְׁלֹפְנִינוּ תְּרָאָה שְׁלֵא גִלָּה אוֹתָם בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂהָ, אֲלֵא דִקְא אַחֵר שֶׁהַזְכִּיר שְׂבַח פִּינְחָס אֲשֶׁר פָּעַל

א שם נאמר 'ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת', ולא נזכר שמו. ב שם היה מזכירם בשעת מעשה לא היה צריך להקדים ולומר 'ושם איש ישראל', 'ושם האשה', כי במקום שיאמר שם (פסוק ו) 'והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית', היה הכתוב אומר 'והנה זמרי בן סלוא בא' וגו'. ג שאמר (פסוק ז) 'והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל'. ולא הזכיר שם. ד וכמו שנאמר (להלן ח) 'ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקס ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין'. ה אבל זולת זאת, לא היה מזכיר שמותם, כי אינו חפץ לזלזל בהם, ולא הזכירם אלא כדי להגדיל שבח מעשה הטוב שעשה פינחס. ו סוף סוף אע"פ

תנה-תנו (רסד) מצות לא תעשה שלא להוסיף על מצות התורה, שנאמר (דברים יג ב) 'לא תוסף עליו'. (רסה) **ומצות לא תעשה שלא לגרוע ממצות התורה, שנאמר (דברים טז) 'ולא תגרע ממנו'.** בין מתורה שבכתב בין מתורה שבעל פה, שאם חכם אמר על מצוה דרבנן שהיא מן התורה הרי זה מוסיף, ואם גרע ממצוות התורה הרי זה גורע. אבל חז"ל הוסיפו מצוות דרבנן דרך תקנה או סייג או גזירה או כגון מקרא מגילה ונר חנוכה דרך שבח והודאה להשם יתברך, ואמרו שהוא דרבנן, זה אינו בכלל כל תוסף, שהרי לא אמרו שהקב"ה צוה במצוה זו להוסיפה על מצוות התורה. זו היא בכללות, וכן יש בפרטות אם כהן הוסיף ברכה אחת על ג' ברכות של ברכת כהנים הכתובים בתורה (צמח שט) הרי זה מוסיף, או אם נתן הכהן מתנות הקרבנות על המזבח מתן ד' במקום מתן א' הרי זה מוסיף. ואם נתן מתן א' במקום

ש"ע	(סי' צח סעיפים ג-ה)	הרב
ג אל יעשה תפלתו קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא, דהינו שלא יתפלל מפני החיוב כדי לצאת ידי חובתו, שאז תפלתו דומה עליו כמשאוי ומבקש לפטר ממנה, אלא כמי שצריך דבר וקא לבקש מלפני המלך. וגם יאמנה בלשון תחנונים כרש המבקש בפתח^א: ד התפלה היא במקום קרבן, ולכן צריך לזהר שתהא דגמת הקרבן בכונה, ושללא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים. ותהא מעמד כמו עבודה. וקביעות מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו. ושללא יחץ דבר בינו לקיר^ב, כמו הקרבן שחציצה פוסלת בינו לכלי. וראוי שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כמו בגדי כהנה, אלא שאין	כל אדם יכול לבזבז על זה, ומכל מקום טוב שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות. (אף על פי שמן הדין אין צריך נקיות לתפלה יותר מתלמוד תורה, שאף על פי שהמכנסים מלכלכים מבפנים מתר, כמו שנתבאר סימן ע"ו): ה אל יחשב ראוי אני שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתי כיון שכונתי בתפלה, כי אדרבה זהו מזכיר עונותיו של אדם, שעל ידי כך מפשפשים במעשיו לומר בטוח הוא בזכותי, אלא יחשב שיעשה הקדוש ברוך הוא בחסדו, ויאמר בלבבו מי אני דל ונבזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אם לא מרב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו:	
פסקי משנ"ב		
א במשנ"ב (ס"ט): ומאוד צריך לזהר בזה, ומכל מקום בדיעבד אפילו אם לא אמרה בלשון תחנונים, לא יחזור ויתפלל. ב במשנ"ב (ס"י): בטור כתב עוד, ובינו לקרקע. וכתב הט"ז דוקא שלשה טפחים, אבל בפחות משלשה טפחים	אפילו מצוה ליכא, ויש אוסרין אפילו פחות משלשה. ומכל מקום לכולי עלמא מותר לשטוח ביום הכיפורים על הקרקע עשבים יבשים ולעמוד עליהם להתפלל, דבטל הוא לגבי קרקע.	

